

Gülgün jorap / hekaýa

Category: Hekaýalar, Kitapcy, Sözler
написано kitapcy | 24 январа, 2025
Gülgün jorap / hekaýa GÜLGÜN JORAP

Asmanyň ýüzüni örten gara bulutlar howany gamaşdyrды. Dygysyz ýagýan ýagyşyň haçan dynjagy belli däl. Ýagyş howlyň içindäki çagyllary ýuwup, ýalpyldadyp we howlyň içini zolak-zolak lüýklerden doldurdy. Daşaryň çygly howasy öýüň alagaraňky otaglaryna aralaşyp, sowuk howa peçleri ýakmaga gylawlandyrdy. Iwan Petrowiç Somow kabinetiniň o burçundan, bu burçuna gezmeläp ýörşüne howa gargynyp hüňürdeýär. Penjiräniň aýnalaryna syrygýan ýagyş gözýaşlary we öýüň içgysynç tümligi onuň keýpini bozýar. Ýüregedüşgünç tukatlyk ony basmarlaýar, nämä güýmenjegini bilenok... Gazetleri entek getirmändirler, awa gitmäge amatly ýagdaý däl, nahar iýmäge heniz ir...

Somow kabinetinde ýeke däl. Iş stolunyň başynda onuň naşyja, eýjejik aýaly, madame1) Somowa erjellik bilen hat ýazyp otyr. Ol egnine ýeňiljek üstköýnek atynypdyr we uzyn gülgün jorap geýipdir. Somow aram-aram aýalynyň egninden üstaşyry onuň ýazýan uly-uly, insiz, igli, çayşyk-çuşuk, çyrmaşyk harplar bilen ýazylan hatyny synlaýar. Kagyzyň üsti çyrşalan sözlerden, syýa tegmillerinden we barmak yzlaryndan bezelen. Madame Somowa sözleri bölüp, täze setire geçmäni halanok: onuň hemme setirleri kadyzyň soňuna ýetende, düýrlenip, şarlawukdan gaýdýan ýaly lemmerlenip aşak inýär... Haçan aýaly altynjy tagtasyna başlanda Somow:

–Lidoçka, munça uzyn haty kime ýazýaň?

–Uýam, Warýa.

–Hmm...uzyn hat! Okap göreýin-le, içgysgynç wagtymy çaltrak geçirer ýaly!

–Okasaň okaý welin, içinde gyzykly zad-a ýokdur...

Somow gezmeläp ýörşüne, ýazylan kagyz tagtalary okaýar. Lidoçka kürsisine ýaplanyp adamsynyň ýüz keşbini synlaýar. Birinji sahypany okanyndan Somowyň eňegi sallanýar, howsalaly doňýar... Üçünji sahypa ýetende, ýüzüni kürşerdip, haýaljakdan

ýeňsesini gaşaýar. Dördünji sahypada sakga durup, howatyr nazaryny aýalyňa aýlaýar-da, oýa batýar. Birneme pikirlenip, ulydan dem alýar-da, okamagyny dowam edýär. Aňk-taňk bolan Somowyň ýüzünde gorky alamatlary peýda bolýar... Somow okap bolansoň, kagyzlary stoluň üstüne zyňyp goýberýär-de:

–Ýok, bu mümkin däl! Asla mümkin däl! –diýip hüňürdeýär. Lidoçka gorkup:

–Näm boldy?

–Näme boldy! Tutuş iki sagat sarp edip alty tagta ýazan hatyň haýp bolansoňam göwnüň bir ýaly! Zerrece bir many bolsady! Okadygyňça gözüň öňi gubarlap, hytaý çay gutysynyň daşyna ýazylan düşnüksiz nyşanlar gaýmalaşyp başlaýar! Öwf!

–Sen mamla, Wanýa... Men harsal ýazdym... –diýip, Lidoçka gyzarýar.

–“Harsal”. Goýsana! Harsal ýazylan hatda-da tertip-düzgün, many-mazmun bar ahyryn, a seň hatyňa... bagyşla welin, nähili häsiýetlendirme berjegimi bilemok. Durşuna samahylly! Diňe sözler, jümleler, dynnym ýaljak many ýok. Seň hatyň iki sany oglanjygyň söhbetine meňzeş: “Bu gün biz çelpek bişirdik!” –“A bize bolsa şu gün esger geldi”. Gäwüş gaýtarýan ýaly. Süýndirýäň, ýañadandan gaýtalaýaň... Oý-pikirleriň galbire düşen jyn-arwahlar ýaly zybyrt-zybyrt-gaýda-gaýmalaşyk: nirede nämäniň başlap, nirede nämäniň gutarýanyny saýgarar ýaly däl. Hiý, bular ýaly hem bir düzdün bolarmy?

–Eger-de üns bilen ýazan bolsam, onda ýalňyşlarymyň bolmazlygam mümkindi–diýip, Lidoçka özüni aklajak bolýar.

–Wah, men ýalňyşlaň hakda gürläbem durjak däl. Grammatikaň çirkin sesi bilen gygyrýar! Mertebesini peseldilmedik setiriň ýog-a! Ne otur bar, ne nokat, ýöne “ýat” 2) goşulmasyndan doly... U-u-uf! “Ýer” sözünem “e” harpy bilen ýazman “ýat” harpy bilen ýazypsyň. A ýazuwyň? Bu ýazyş däl, a hasratly sustupeslik. Men oýun edmeok, Lida... Seň bu hatyň meni haýran galdyryp, umytsyzlandyrdy... Gatyrganma gumryjygym, hudaý bar, men seni hatdatlykda şular ýaly elipden şermendedir öýdemokdym. Özüňem-ä ylymly-bilimli asylzadalaryň kowmyňa degişli, uniwersitet biliminiň aýaly, generalyň gyzy! Ýogsa-da, sen hiý bir ýerde okadyňmy bir?

–Dagy näme?! Fon Mebkäniň pansionyny tamamladym...

Somow eginlerini gysyp, uludan demini alýar-da, gezmelemegini dowam edýär. Lidoçka özüniň nadanlygyna düşünip, uýalýar we uludan dem alyp, müýnli nazaryny gapdala sowýar... Ara düşen dymşlykdan on minut töweregi geçensoň, Somow, birden, aýalynyň öňüne geçip sakga durýa-da:

–Näme diýsene, Lidoçka, bu asla mümkin däl–diýip, aýalyňa wehimli dikanlap seredýär. Sen ene ahyryn...düşünýäň? Ene! Hiç zat bilmeýän halyňa çagalaryňa nädip öwretjek? Beýniň gowy işleýär, ýöne, onyňdan ne peýda, iň ýönekeýje sowady özleşdirmedik bolsa? Goý, sowat owarramyna gitsin diýeli... çagalar bilimi mekdepde-de alyp bilerler, emma seň ahlak tarapdan göýdük ýerleň bar! Kämahallar seň morta aýdyp goýberýäň sözleriňe gulaklar çürşüp gidýär.

Somow ýene kibitini gysýar we öý donunyň syýlaryny garyp, ýöremegini dowam edýär. Ol gamlanýar, özüni kemsidilen ýaly duýýar we gözlerini gyrpyldadyp, kysmatyna kaýyl bolup oturan Lidoçka haýpy gelýär. Är-aýalyň ikisine-de häzir agyr, ikisem jebir çekýärler... Gam-gussanyň astynda, olar wagtyň tiz geçip, nahar wagtyna ýakynlaýanyň hem duýman galýarlar...

Naharlanmaga oturanlarynda, asudalykda tagamly naharlardan lezzet almany öwrenen Somow, içi arakly ullakan bulgury onuň boşadýar-da, gürrüňi başga ýana sowýar. Lidoçka adamsyny diňläp duran ýerinden onuň “hä”-sini berýär we çorbasyny iýip otyrka, owalary ýaşdan dolýar, şumjarýar:

–Muňa ejem günäkär! –diýip, desmal bilen gözýaşyny süpürýär. Oňa hemmeler meni gimnaziýa bermekligi maslahat berdiler, belki gimnaziýadan men okuwymy dowam etdirmek üçin kurslara3) giderdim!

–Kurslar... gimnaziýa... –diýip, Somow hüňürdeýär. Keywany, bu eýýäm artykmaç! Gök joraplylygyň nämesi gowy? Gök jorap4)... al kaksyn! Ne aýal, ne-de erkek, ýöne ýarpyň ortarasy, ne gawun, ne mawun...Gök joraplary ýigrenýän! Alym zenana hiç haçan öýlenmezdim...

–Saňa düşüner ýaly däl... Birde meniň bilimsizligime gaharyň gelýär, edil şo wagtyň özünde-de alymlary ýigrenýäň; hatymda

manyň ýoklugyna öýkeläp, bilimimi artyrmaga bolsa garsy...

–Sen söz arayaň, eýjejik–diýip, Somow pallaýar-da, bulguryny ikinji gezek doldurýar...

Ýokumly nahardan garnyny otaran Somow, şerabyň täsirine keýpi kökelýär, ýumşayar we mylaýymlaşýar... Ol hysyrdanyp, salat taýynlap oturan enaýyja aýalynyň aladaly ýüzüni synlaýar we oňa bolan mähremlik, geçirimlilik duýgusy oýanýar, söýgi hyjuwy gylawlanýar...

“Görgülijigiň ýersiz ýere başyny agyrtdym-da” diýip, Somow oýa batýar. “Ýeri, nähak ýere näme üçin igendiň diýsene! Elbetde, ol hazygrak, dünýägaraýşynyň darlygam hak. Ýöne medalyň iki ýüzi bar ahyryn we audiatur et altera pars⁵)... Aýal paýhasyny olaryň tebigy zehini basmarlaýar diýýänler mümkin, müň kerem haklydyrlar... Belki, zenan zehini ýanyoldaşyny söýmek üçin, çaga dogurmaga we salat kesmäge niýetlenendir. Bilimi, nä, başyna ýapsynmy? Dory-da walla!”

Somow agras, talapkär, tutanýerli, eglşiksiz akyllý zenanlary ýatlaýar. Hiç bir zada burnyny sokmaýan, hazyjak Lidoçka bilen durmuş gurup, ýaşamak ýeňil. Ol köp zada düşünenok, tankydy sözleri aýdanok, ýa yzarlar öýdüp göwnüňe-de gelenok. Lidoçka ikimiziň rahat durmuşymyz bar.

Somow jüýjeli tabagy Lidoçkaň elinden alyp durşuna içinden: “Akyllý, alym aýallar hakdaky gürrüňi goýbolsun edeliň-le! Sadajalar bilen ýaşasamak amatly hem rahat” diýýär.

Ylymly-bilimli, edep-ekramly erkek adamda mahal-mahal, akyllý we ylymly zenan bilen söhbetdeş bolup, syr alyşasy gelmek isleginiň döreyänligi Somowyň hakydasyna gelýär... “Aý, näme, manyly-mazmunly söhbet islesem, Natalýa Andreýewnäniň... ýa-da Marýa Fransownanyň ýanyna gidäýerin. Bu ýerde çylşyrymly mesele ýok!”

• Bellikler:

1). madame (frans.)–hanym

2). “ýat”–ir döwürde, rus grammatikasynda ulanylýan goşmaça harp.

3). kurslar–bu ýerde: zenanlar üçin ýokary okuw jaýy.

- 4). “gök jorap”–XVIII-XIX asyrlarda, ylyma höwesjeň gelin-
gyzlaryň we ylymly-bilimli zenan maşgalanyň kemsidiji lakamy.
- 5). audiatur et altera pars (latyn)–beýleki tarapyň
(garşydaşyň) hem pikirini diňlemeli.

Rus dilinden terjime eden Kakajan BALKANOW. Hekaýalar